

มโนทัศน์พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์กับการสอนสังคมศึกษาใน
ระดับประถมศึกษาผ่านการสอนสาระการเรียนรู้วิชาเศรษฐศาสตร์
Basic Concepts of Economics with Teaching in Social Studies
at Elementary Education Through Teaching the Subject
of Learning Economics.

Received : 2020-07-31

Revised : 2020-09-19

Accepted : 2020-12-17

ผู้แต่ง วิภาดา พินลา¹

Wipada Phinla¹

Proud_phin@outlook.com

วิภาพรรณ พินลา²

Wipapan Phinla²

บทคัดย่อ

วิชาสังคมศึกษาในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาเศรษฐศาสตร์ ช่วยให้นักเรียนเข้าใจหรือสามารถตัดสินใจเกี่ยวกับกิจกรรมอย่างเป็นระบบ รู้จักใช้ประโยชน์ในการบริหารจัดการทรัพยากรตามเป้าหมายที่กำหนด ตลอดจนช่วยให้เข้าใจสถานการณ์ทางเศรษฐกิจของบ้านเมือง และวิถีแก้ไขของภาครัฐบาลได้ ดังนั้นครูสังคมศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญยิ่งในการจัดการเรียนรู้ และถ่ายทอดองค์ความรู้นั้น โดยเฉพาะนักเรียนในระดับประถมศึกษา ซึ่งเป็นนักเรียนในช่วงชั้นแรกที่ต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจให้ลึกซึ้ง เพื่อใช้ในการเรียนรู้ในระดับชั้นต่อไป โดยมีขั้นตอนกระบวนการ 6 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 ทบทวนความรู้เศรษฐศาสตร์ ขั้นที่ 2 แลกเปลี่ยนเศรษฐศาสตร์ ขั้นที่ 3 สร้างองค์ความรู้เศรษฐศาสตร์ร่วมกัน ขั้นที่ 4 นำเสนอความรู้เศรษฐศาสตร์ ขั้นที่ 5 ลงมือปฏิบัติทางเศรษฐศาสตร์ และ ขั้นที่ 6 ประเมินผลทางเศรษฐศาสตร์ โดยแต่ละขั้นตอนสามารถส่งเสริมให้นักเรียนเข้าใจพฤติกรรมของมนุษย์ ในการนำทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดมาทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้

คำสำคัญ : มโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์, การสอนสังคมศึกษา, ประถมศึกษา

¹ อาจารย์ ดร. สาขาการสอนศิลปศาสตร์ (การสอนสังคมศึกษา) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

Ph.D, Lecturer in Liberal Arts Teaching (Social Studies Teaching), Faculty of Education, Thaksin University

² อาจารย์ ดร. สาขาการสอนศิลปศาสตร์ (การสอนสังคมศึกษา) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

Ph.D, Lecturer in Liberal Arts Teaching (Social Studies Teaching), Faculty of Education, Thaksin University

Abstract

Social studies subject in economics learning group help students to understand or can make a decision about activities as systematic, know how to use resources to manage the defined target as well as help to understand the economic situation of the country and methods of government solutions. Therefore, social studies teachers play a very important role in learning management and transfer that knowledge, especially students at elementary education who are learners in the first stage which have to learn and understand deeply for learning in the next level. The process has 6 steps as follows: Step 1: Review of economic knowledge, Step 2: Exchange of economic knowledge, Step 3: Create economic knowledge together, Step 4 Present economic knowledge, Step 5: Economic action, and Step 6: Economic evaluation, by each step can encourage learners to understand human behavior in the use of limited resources to maximize benefits.

Keywords : Economic concepts, Teaching in social studies, Elementary education

บทนำ

สาระการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์ในวิชาสังคมศึกษา มีเนื้อหาสาระในการศึกษาถึงพฤติกรรมของมนุษย์ ในการนำทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดมาทำให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยผลิตเป็นสินค้าและบริการ เพื่อสนองความต้องการของมนุษย์ที่มีอยู่อย่างไม่จำกัดและเกิดประโยชน์สูงสุด การทำความเข้าใจในเนื้อหาทางด้านเศรษฐศาสตร์ จึงมีความสำคัญยิ่งสำหรับครูสังคมศึกษา เพื่อนำไปประยุกต์ใช้การจัดการเรียนรู้ในห้องเรียน จากการฝึกให้นักเรียนได้รู้จักกระบวนการการคิดวิเคราะห์ การสืบค้นข้อมูล การสร้างความตระหนักด้วยกระบวนการกลุ่ม เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เห็นคุณค่าในการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ประหยัดและคุ้มค่า ตลอดจนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม

รูปแบบการเรียนการสอนมโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์ผ่านการสอนสาระการเรียนรู้วิชาเศรษฐศาสตร์

รูปแบบการเรียนการสอนมโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์ในวิชาสังคมศึกษา มีหลายวิธีการด้วยกัน ซึ่งนักการศึกษาและนักวิชาการได้เสนอรูปแบบการเรียนการสอนมโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในวิชาสังคมศึกษา สรุปได้ดังนี้

สิริวรรณ ศรีพหล (2552, น. 63-67) กล่าวถึงรูปแบบการเรียนการสอนมโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์ มีรายละเอียด ดังนี้

1. การบรรยาย (Lecture) เป็นการใช้อ้างอิงข้อมูลด้วยการพูดพรรณนา โดยครูอาจอธิบายเนื้อหาสาระของบทเรียนโดยตลอด หรืออาจใช้สื่อการสอนประกอบ หรือการบรรยายเชิงอภิปรายก็ได้
2. การอภิปรายในชั้นเรียน (Class Discussion) การอภิปรายในชั้นเรียนด้วยการนำเอาหัวข้อประเด็น หรือปัญหาที่เกี่ยวข้องกับบทเรียน มาให้นักเรียนอภิปรายได้ทั้งกลุ่มใหญ่และกลุ่มย่อยได้
3. วิธีอนุมาน (Deductive Method) และวิธีอุปมาน (Inductive Method) นักเศรษฐศาสตร์นิยมใช้วิธีการที่จะได้มาซึ่งข้อสรุป กฎเกณฑ์ หรือทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์
4. การสอนโดยการสืบสวนสอบสวน (Inquiry Method) เป็นการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ และมุ่งให้ค้นพบความรู้ด้วยตนเอง แล้วสรุปเพื่อตอบคำถามหรือข้อสงสัย
5. การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) เป็นการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่ให้นักเรียนทำงานเป็นกลุ่มในลักษณะกลุ่มย่อย ที่มีความสามารถแตกต่างกันไป
6. การสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง (Simulation) เป็นการนำเอาสถานการณ์จริงมาจัดใหม่ โดยให้มีสภาพใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด แล้วให้นักเรียนมีโอกาสฝึกแก้ปัญหา
7. การใช้เกมการศึกษา (Educational Games) เป็นกิจกรรมที่มีผู้ตัดสินใจที่เป็นอิสระ 2 คนขึ้นไป เพื่อที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ในบริบทที่จำกัดให้ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด

Ehman, Mehlinger and Pratrck, (1974, อ้างถึงใน วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา (พานิช) (2555, น. 3-49) กล่าวถึงรูปแบบการเรียนการสอนมโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์ มีรายละเอียด ดังนี้

1. รูปแบบการสอนที่เน้นการให้ข้อมูลและเนื้อหาสาระ (Exposition mode) เป็นรูปแบบการสอนที่ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้เนื้อหาสาระ เพื่อให้ได้ความรู้มากที่สุด โดยถือว่าเป้าหมายของการเรียนการสอนอยู่ที่ความรู้ ได้แก่ การบรรยาย การบอกหรืออธิบาย การสาธิต และการใช้คำถาม เป็นต้น
2. รูปแบบการสอนที่เน้นการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง (Discovery mode) เป็นรูปแบบการสอนที่ถือว่า เนื้อหาสาระหรือความรู้ เป็นเพียงเครื่องมือที่พัฒนานักเรียนไปสู่ความเป็นผู้มีการศึกษา (Educated

man) ได้แก่ การสอนแบบแก้ปัญหา การสอนแบบสืบสวนสอบสวน การสอนเพื่อสืบหาข้อเท็จจริง และ การสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น

เชษฐภูมิ วรรณไพศาล (2559, น. 467) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนในสาระเศรษฐศาสตร์ มักมีเนื้อหาที่เข้าใจยาก ถึงแม้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน การสอนในสาระดังกล่าวจึงจำเป็นต้องหาเทคนิค การถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจ ในด้านการคิด การให้เหตุผล ตลอดจนรู้จักแก้ปัญหาได้ เพื่อช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ ฝึกทักษะการแก้ปัญหา วิเคราะห์ปัญหาด้วยสติปัญญา ความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งสอดคล้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

จากกรการศึกษารูปแบบการเรียนการสอนมโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์ สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้อุเศรษฐศาสตร์ มุ่งพัฒนาให้นักเรียนได้ทำความเข้าใจเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจ ผ่านการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น การบรรยาย อภิปราย อนุমান อุปมาน สืบสวนสอบสวน ความร่วมมือระหว่างนักเรียน การใช้สถานการณ์จำลอง และเกมการศึกษา ฯลฯ โดยจัดการอย่างเป็นระบบ เพื่อฝึกให้นักเรียนสามารถรวบรวมข้อมูลทางเศรษฐศาสตร์ มาประกอบการตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ในวิชาสังคมศึกษาในระดับประถมศึกษา สรุปได้ในตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 รูปแบบการเรียนการสอนมโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์ในระดับประถมศึกษา

เทคนิค/ วิธีการสอน	ตัวอย่าง กิจกรรม	ทักษะ/ พฤติกรรมที่มุ่งเน้น	บทบาทครูผู้สอน	บทบาทนักเรียน
1. การฝึกปฏิบัติการ (Training)	โครงงาน/ โครงการ สิ่งประดิษฐ์จาก แนวคิดเศรษฐกิจ พอเพียง	- การค้นคว้าหาความรู้ - การรวบรวมข้อมูล - การแก้ปัญหา	ครูส่งเสริมการคิด ค้นคว้า ทดลองรายงาน ทำโครง งาน โครงการ สัมภาษณ์ แก้ ปัญหา ฯลฯ ได้ใช้ ประสาท สัมผัสต่าง ๆ	นักเรียนศึกษา ค้นคว้าข้อความ รู้ในลักษณะกลุ่ม ปฏิบัติการ
2. เกม (Games)	เกมเศรษฐีทาง เศรษฐศาสตร์	- การคิดวิเคราะห์ - การตัดสินใจ - การแก้ปัญหา	ครูส่งเสริมให้นักเรียนฝึก การคิด การแก้ปัญหา และการค้นพบความรู้จาก เนื้อหาที่ได้เรียนรู้ไปแล้ว ตลอดจนครูจัดสิ่งแวดล้อม และบรรยากาศที่ปลูก เร้า จูงใจและเสริมแรงให้ นักเรียนเกิดการเรียนรู้	นักเรียนได้เล่น เกมด้วยตนเอง ภายใต้กฎหรือ กติกาที่กำหนด ได้คิดวิเคราะห์ พฤติกรรมและเกิด ความสนุกสนาน ในการเรียน
3. กรณีศึกษา (Case studies)	การวิเคราะห์ทาง เศรษฐศาสตร์ ของการลงทุน โครงการผลิต น้ำร้อนด้วย ระบบผสมผสาน พลังงานแสง อาทิตย์	- การค้นคว้าหาความรู้ - การอภิปราย - การวิเคราะห์ - การแก้ปัญหา	ครูส่งเสริมให้นักเรียนฝึก กระบวนการคิดอย่างมี วิจารณญาณอย่างเป็นระบบ ในการนำไปใช้ในชีวิตประจำ วันได้	นักเรียนได้ฝึกคิด วิเคราะห์หรืออภิปราย เพื่อสร้างความ เข้าใจแล้วตัดสินใจ เลือกแนวทางแก้ ปัญหา

เทคนิค/ วิธีการสอน	ตัวอย่าง กิจกรรม	ทักษะ/ พฤติกรรมที่มุ่งเน้น	บทบาทครูผู้สอน	บทบาทนักเรียน
4. สถานการณ์จำลอง (Simulation)	การวางแผนการ ออมและการใช้ จ่ายเงินที่กำหนด ให้ภายใน 1 สัปดาห์	- การแสดงความคิด เห็น - ความรู้สึก - การวิเคราะห์	ครูส่งเสริมให้นักเรียนได้ เชื่อมโยงการเรียนรู้กับ สภาพชีวิตประจำวัน และ กำหนดสถานการณ์ใหม่ให้ นักเรียนได้นำความคิดรวบ ยอดที่เกิดขึ้นไปใช้	นักเรียนได้ ทดลองแสดง พฤติกรรมต่าง ๆ ในสถานการณ์ที่ จำลองใกล้เคียง สถานการณ์จริง
5. ละคร (Dramatization)	ละครบท เรียน (เกี่ยวกับ เศรษฐศาสตร์) จากโรคระบาดโค วิด-19	- ความรับผิดชอบใน บทบาท - การทำงานร่วมกัน - การวิเคราะห์	ครูส่งเสริมให้นักเรียนฝึก คิดอย่างหลากหลายและ สร้างสรรค์จินตนาการ ตลอดจนได้แสดงออกอย่าง ชัดเจนและมีเหตุผล	นักเรียนได้ทดลอง แสดงบทบาท ตามที่กำหนดเกิด ประสบการณ์ที่ เข้าใจความรู้สึก เหตุผล และ พฤติกรรมผู้อื่น
6. บทบาทสมมติ (Role playing)	บทบาทสมมติ พฤติกรรมการซื้อ ของผู้บริโภค	- มนุษย์สัมพันธ์ - การแก้ปัญหา - การวิเคราะห์	ครูส่งเสริมให้นักเรียนมี โอกาสเลือก วางแผน และ จัดการนำเสนอคำตอบของ ปัญหาหรือผลของการค้น พบด้วยวิธีการที่หลากหลาย และสอดคล้องกับความถนัด และความสนใจของตนเอง เป็นหลัก	นักเรียนได้ลอง สวมบทบาท ต่าง ๆ และ ศึกษาวิเคราะห์ ความรู้สึกและ พฤติกรรมตน
7) การเรียนแบบสร้าง แผนผังความคิด (Concept mapping)	แผนผังความคิด ปัจจัยที่มีอิทธิพล ต่อการเลือกซื้อ สินค้าและบริการ ของผู้บริโภค	- การคิด - การจัดระบบความคิด	ครูเปิดโอกาสให้นักเรียน ได้เลือกและสร้างผลงาน จากการเรียนรู้ตามความ ถนัดและความสนใจของ ตนเอง ตลอดจนนำเสนอ และสะท้อนผลงานในรูป แบบต่าง ๆ	นักเรียนจัดระบบ ความคิดของตนให้ ชัดเจน เห็นความ สัมพันธ์
8) การตั้งคำถาม (Questioning)	หากเราไม่ใช่วิชา เศรษฐศาสตร์ใน การดำเนินชีวิต จะส่งผลอย่างไร	- กระบวนการคิด - การตีความ - การไตร่ตรอง - การถ่ายทอดความคิด ความเข้าใจ	ครูนำเสนอปัญหาซึ่งเป็น คำถามที่เร้าให้นักเรียน เกิดความคิด นักเรียนตอบ คำถามของครูโดยให้คำตอบ ที่หลากหลาย	นักเรียนเรียนรู้ จากคิดเพื่อสร้าง ข้อความและคำ ตอบด้วยตนเอง
9) การศึกษาเป็นรายบุคคล (Individual study)	การศึกษาในเรื่อง ราคาสินค้า การ บริโภคสินค้า ความสัมพันธ์ ระหว่างองค์กร ผู้ผลิต	- การศึกษาค้นคว้า ข้อความรู้ - การนำความรู้ไปใช้ ประโยชน์ - ความรับผิดชอบ	ครูส่งเสริมให้นักเรียนได้ ฝึกค้นคว้า รวบรวมข้อมูล และสร้างสรรค์ความรู้ด้วย ตนเอง ตลอดจนฝึกตนเอง ให้มีวินัยและมีความรับผิดชอบ ในการทำงาน	นักเรียนเรียนรู้ อย่างเป็นอิสระ ด้วยตนเอง

เทคนิค/ วิธีการสอน	ตัวอย่าง กิจกรรม	ทักษะ/ พฤติกรรมที่มุ่งเน้น	บทบาทครูผู้สอน	บทบาทนักเรียน
10) การอภิปรายกลุ่มใหญ่ (Whole - Class discussion)	การอภิปรายกลุ่ม ใหญ่ลักษณะของ ผู้บริโภครที่มีความ ฉลาด	- การแสดงความคิดเห็น - การวิเคราะห์ - การตีความ - การสื่อความหมาย - ความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ - การสรุปความ	ครูส่งเสริมความเป็น ประชาธิปไตย การทำงาน ร่วมกับผู้อื่น และความรับผิดชอบต่อกลุ่มร่วมกัน	นักเรียนมีอิสระ ในการแสดงความคิดเห็น มีบทบาท มีส่วนร่วมในการ สร้างข้อความรู้
11) การอภิปรายกลุ่มย่อย (Small - Group Discussion)	การอภิปรายกลุ่ม ย่อยพฤติกรรม ความซื่อสัตย์ สุจริตในการผลิต สินค้า	- กระบวนการกลุ่ม - การวางแผน - การแก้ปัญหา - การตัดสินใจ - ความคิดระดับสูง - ความคิดสร้างสรรค์ - การแก้ไขข้อขัดแย้ง - การสื่อสาร - การประเมินผลงาน - การสร้างบรรยากาศ การเรียนรู้	ครูส่งเสริมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม ย่อย พร้อมทั้งสังเกตส่วนดี และปรับปรุงส่วนด้อยของ นักเรียน	นักเรียนรับผิดชอบ ต่อบทบาท หน้าที่ของตนเอง ในฐานะผู้นำกลุ่ม หรือสมาชิกกลุ่ม ทั้งในบทบาท การทำงานและ บทบาทเกี่ยวกับ การรวมกลุ่มใน การสร้างข้อความ รู้หรือผลงานกลุ่ม
11.1 เทคนิคคู่คิด (Think-Pair-Share)	การโฆษณาและ การส่งเสริมการขาย การโฆษณา ของสินค้าและบริการ	- การค้นคว้าหาคำตอบ - การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น	ครูจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนมี ปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกันกับเพื่อน	นักเรียนรับผิดชอบ การเรียนรู้ร่วมกับ เพื่อน
11.2 เทคนิคการระดม พลังสมอง (Brainstorming)	การตัดสินใจเลือกใช้ ทรัพยากรที่มีอยู่ อย่างจำกัดใน การบริโภคและ ใช้ในทางที่ดีที่สุด	- การมีส่วนร่วม - การแสดงความคิดเห็น - ความคิดสร้างสรรค์ - การแก้ปัญหา	ครูจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ นักเรียนเลือกและสร้างผล งานจากการเรียนรู้ ตามถนัด และความสนใจของตนเอง และของกลุ่ม	นักเรียนแสดง ความคิดเห็นอย่าง หลากหลายใน เวลาอันรวดเร็ว
11.3 เทคนิค Buzzing	ปัญหาพื้นฐาน ทางเศรษฐกิจ	- การค้นคว้าหาคำตอบ ด้วยเวลาจำกัด	ครูส่งเสริมการคิด การแก้ปัญหาและการค้นพบ ความรู้ที่หลากหลาย	นักเรียนแสดง ความคิดเห็นเพื่อ หาข้อสรุปในเวลา อันจำกัด
11.4 การอภิปราย กลุ่มแบบต่าง ๆ (Panel, Forum, Symposium, Seminar)	การอภิปรายกลุ่ม สินค้ามือหนึ่ง ว่าแน่ยังแพ้สินค้า มือสอง	- การสื่อสาร - การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น - การสรุปข้อความรู้	ครูจัดประสบการณ์เรียนรู้ ที่กระตุ้นและส่งเสริม การคิด การค้นคว้าหาความรู้ และการแสดงออกของ นักเรียน ฝึกให้นักเรียน ค้นคว้าจากแหล่งเรียนรู้หรือ แหล่งข้อมูลที่หลากหลาย ด้วยตนเอง	นักเรียนรับฟัง ข้อมูลความคิดเห็นเพื่อหาข้อสรุป ในเวลาอันจำกัด

เทคนิค/ วิธีการสอน	ตัวอย่าง กิจกรรม	ทักษะ/ พฤติกรรมที่มุ่งเน้น	บทบาทครูผู้สอน	บทบาทนักเรียน
11.5 กลุ่มตัว	เศรษฐศาสตร์ จุลภาค มหภาค	- การฝึกซ้ำ - การสื่อสาร	ครูสังเกตและประเมิน พัฒนาการของนักเรียน อย่างต่อเนื่อง	นักเรียนทบทวน จากกลุ่มหรือเพื่อ หรือเรียนเพิ่มเติม
12. การเรียนแบบร่วมมือ (Cooperative Learning) ประกอบด้วยเทคนิค JIGSAW, JIGSAW II, TGT, STAD, LT, GI, NHT, Co-op	การคำนวณค่า ความยืดหยุ่น ของอุปสงค์และ อุปทาน ด้วยวิธี การสอนแบบ กลุ่ม(เพื่อนช่วย เพื่อน)	- กระบวนการกลุ่ม - การสื่อสาร - ความรับผิดชอบ ร่วมกัน - ทักษะทางสังคม - การแก้ปัญหา - การคิดแบบหลากหลาย - การสร้างบรรยากาศ การทำงานร่วมกัน	ครูส่งเสริมความแตก ต่างระหว่างบุคคลของ นักเรียน ตลอดจนการเน้น ความต้องการของนักเรียน เป็นหลัก และการสร้าง บรรยากาศหรือสถานการณ์ ให้นักเรียนได้เรียนรู้โดยการ ปฏิบัติจริงร่วมกันในกลุ่ม	นักเรียนได้เรียน รู้บทบาทสมาชิก กลุ่มมีบทบาท หน้าที่ รู้จักการ ไว้วางใจให้เกียรติ และรับฟังความ คิดเห็นของเพื่อน สมาชิกกลุ่ม และ รับผิดชอบการ เรียนรู้ของตนและ เพื่อน ๆ ในกลุ่ม
13. การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning)	การคุ้มครอง สิทธิผู้บริโภค เพื่อส่งเสริมวิถี ประชาธิปไตย	- การนำเสนอความคิด ประสบการณ์ - การสื่อสารและ ปฏิสัมพันธ์ - กระบวนการกลุ่ม	ครูส่งเสริมให้นักเรียนร่วม มือกันทำงานช่วยเหลือซึ่ง กันและกันมีส่วนร่วมในการ ดำเนินงาน และประสาน งานกัน	นักเรียนมีส่วนร่วม ในการอภิปราย แสดงความคิดเห็น หรือปฏิบัติจนได้ ข้อสรุป
14. กระบวนการสืบค้น (Inquiry Process)	พฤติกรรมกร ออมทรัพย์และ พฤติกรรมการใช้ จ่ายของนักเรียน ในโรงเรียน	- การศึกษาค้นคว้า - การเรียนรู้ กระบวนการ - การตัดสินใจ - ความคิดสร้างสรรค์	ครูกระตุ้นให้นักเรียนรู้จัก คิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ และคิดสร้างสรรค์	นักเรียนศึกษา ค้นคว้า เพื่อสืบค้น ข้อความรู้ด้วย ตนเอง
15. การเรียนแบบค้นพบ (Discovery Learning)	ข้อดีและข้อเสีย ของระบบการ แลกเปลี่ยนโดย ใช้สื่อกลาง	- การสังเกต การสืบค้น - การให้เหตุผล การ อ้างอิง - การสร้างสมมติฐาน	ครูกระตุ้นให้นักเรียนรู้จัก ศึกษาหาความรู้แสวงหาคำ ตอบ และสร้างองค์ความรู้ ด้วยตนเอง	นักเรียนศึกษา ค้น พบข้อความรู้และ ขั้นตอนการเรียนรู้ ด้วยตนเอง
16. การเรียนแบบแก้ ปัญหา (Problem-solving)	การวางแผนการ ใช้จ่ายเงิน และ การเลือกใช้สินค้า ที่มีอยู่อย่างพอ เพียงให้ เหมาะ สมกับรายได้ ของตน	- การศึกษาค้นคว้า - การวิเคราะห์ สังเคราะห์ - ประเมินข้อมูล - การลงข้อสรุป - การแก้ปัญหา	ครูส่งเสริมให้นักเรียนมี ประสบการณ์ตรงสัมพันธ์ กับธรรมชาติและสิ่ง แวดล้อมที่หลากหลายทั้งใน และนอกห้องเรียน	นักเรียนศึกษา แก้ ปัญหาอย่างเป็นก กระบวนการและฝึก ทักษะการเรียนรู้ที่ สำคัญด้วยตนเอง

เทคนิค/ วิธีการสอน	ตัวอย่าง กิจกรรม	ทักษะ/ พฤติกรรมที่มุ่งเน้น	บทบาทครูผู้สอน	บทบาทนักเรียน
17. การเรียนการสอนแบบ บูรณาการแบบ Shoreline Method	มูลค่าทาง เศรษฐศาสตร์ ของการพังทลาย ชายฝั่งจากป่า ชายหาด กรณี หาดขลาทัศน์ จังหวัดสงขลา	- การค้นคว้าหาความรู้ - การสร้างองค์ความรู้ ด้วยตนเอง - ทักษะทางสังคม - กระบวนการกลุ่ม - การสื่อสาร - การแก้ปัญหา	ครูส่งเสริมให้นักเรียนฝึก ประสบการณ์ ปรับปรุง ตนเองและยอมรับผู้อื่น ตลอดจนสนใจใฝ่หาความ รู้อย่างต่อเนื่อง ตลอดจน นักเรียนได้เลือกทำกิจกรรม ตามความสามารถ ความ ถนัดและความสนใจของ ตนเอง	นักเรียนมีส่วนร่วม ในการเรียนทั้ง ทางด้านร่างกาย จิตใจและการคิด ดำเนินการเรียน ด้วยตนเองทั้ง ในห้องเรียนและ สถานการณ์จริง ศึกษา ปฏิบัติด้วย ตนเองทุกเรื่อง ร่วมแรงร่วมใจด้วย ความเต็มใจ
18. การจัดการเรียน การสอนที่ใช้เทคโนโลยี (Technology –Related Instruction) ประกอบด้วย - CAI (Computer Assisted Instruction หรือ Computer Aided Instrucion) - WBI (Web-based Instruction) - E-book (Electronic book) - E-learning - E-Training - Learning Object	การสอนที่ใช้ เทคโนโลยีเกี่ยว กับการจัดการ มลพิษอย่างยั่งยืน	- การตอบคำถาม - การแก้ปัญหา - การนำความรู้ไปใช้ ประโยชน์ - การเรียนรู้ที่ต้องการ ผลการเรียนรู้ทันที - การเรียนรู้ตามลำดับ ขั้น	ครูส่งเสริมการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนหลาก หลายเหมาะสมกับนักเรียน	นักเรียนเรียนรู้ ด้วยตนเองตาม ระดับความรู้ความ สามารถของตน มี การแก้ไขฝึกซ้ำ เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจและ ความเชี่ยวชาญ

ตารางที่ 1 รูปแบบการเรียนการสอนมโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์ในระดับประถมศึกษา สรุปได้ว่า ครูสังคมศึกษาสามารถประยุกต์ใช้จัดการเรียนรู้แบบบูรณาการทั้ง 18 รูปแบบการเรียนการสอนมโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์ในระดับประถมศึกษาทั้งในและนอกห้องเรียน โดยเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมสู่การสร้างประสบการณ์ใหม่ จากการใช้ภาพข่าว หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ที่หลากหลาย และฝึกให้นักเรียนรู้จักการสังเกต ตอบคำถามเชิงวิเคราะห์ และสรุปความรู้ที่ได้เป็นแผนผังความคิดในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งครูสังคมศึกษาต้องกระตุ้นนักเรียนให้แสดงความคิดเห็นอย่างหลากหลาย เพื่อร่วมกันหาแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสม ตลอดจนส่งเสริมการทำงานกลุ่มเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม นำไปสู่การยอมรับและเห็นคุณค่าของตนเอง และผู้อื่นต่อไป

กระบวนการสอนมโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์ในวิชาสังคมศึกษาในระดับประถมศึกษา

จากการศึกษากระบวนการสอนมโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์ในวิชาสังคมศึกษา คือนักเรียนรู้จักการใช้ชีวิตแบบมีเหตุและผล ตลอดจนเข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและบริโภค อีกทั้งการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า (กวี วรรกวิณ และบุษบา คุณาศิริินทร์. 2550, น. 17) รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ ด้วยการจัดกระบวนการสอนที่หลากหลาย (ภณิดา มาประเสริฐ และคณะ. 2554, น. 10-18) ซึ่งมีนักการศึกษาและนักวิชาการได้เสนอกระบวนการสอนมโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์ในวิชาสังคมศึกษา สรุปได้ดังนี้

Alberta Learning (2004, p. 10-13) ได้เสนอกระบวนการสอนมโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์ในวิชาสังคมศึกษา ดังนี้

ขั้นที่ 1 การวางแผน (Planning phase) โดยครูกระตุ้นความสงสัยของนักเรียนด้วยปัญหา และฝึกตั้งคำถามที่ใช้ในการสำรวจเพื่อหาคำตอบ จากนั้นกำหนดวิธีการหาข้อมูลระบุวิธีการนำเสนอ และเสนอแนะเกณฑ์ในการประเมินผลงานที่นักเรียนเป็นผู้สร้างขึ้นเอง

ขั้นที่ 2 การทบทวน (Retrieving phase) นักเรียนคิดทบทวนข้อความรู้ในส่วนที่นักเรียนมีอยู่ และส่วนที่ควรค้นหาเพิ่มเติมตามประเด็นที่สนใจ เพื่อใช้ในการศึกษาที่อาจเกิดขึ้น และครูควรให้คำแนะนำและให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการคัดเลือกข้อมูล

ขั้นที่ 3 กระบวนการ (Processing phase) ขั้นตอนนี้เริ่มต้นจากการให้นักเรียนตั้งสมมติฐาน เพื่อกำหนดประเด็นสำคัญในการสืบสอบ ให้พิจารณาจากคำถามที่นักเรียนเป็นผู้กำหนด และการทบทวนข้อมูลต่าง ๆ จากนั้นลงมือสำรวจตรวจสอบตามแผนการหาข้อมูล

ขั้นที่ 4 การสร้าง (Creating phase) นักเรียนนำข้อมูลมาจัดกระทำ พร้อมทั้งสรุปข้อความรู้ด้วยภาษาของตนเอง เพื่อเตรียมการนำเสนอ

ขั้นที่ 5 การแลกเปลี่ยน (Sharing phase) นักเรียนนำเสนอความรู้ที่ค้นพบ และใช้หลักฐานที่ได้จากการสืบสอบด้วยตนเองมาสนับสนุนข้อความรู้ โดยที่ครูควรให้คำปรึกษาในการเลือกรูปแบบ เพื่อเตรียมนำเสนอและควรย้ำเตือนผู้นำเสนอให้คำนึงถึงผู้ฟัง

ขั้นที่ 6 การประเมินผล (Evaluating phase) นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินกระบวนการทำงาน และผลงาน เพื่อสะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้ โดยที่ครูควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถาม และได้ใช้เวลาในการทำความเข้าใจถึงเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมิน

วิภาดา พินลา (2560, น. 22-23) ได้เสนอกระบวนการสอนมโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์ในวิชาสังคมศึกษา ดังนี้

ขั้นที่ 1 ตระหนักเศรษฐศาสตร์ ให้นักเรียนพิจารณา ข่าว หนังสือพิมพ์ กราฟ แผนภูมิ วิดีโอ ฯลฯ เกี่ยวกับเรื่อง “เศรษฐกิจไทยทรุดตัว” แล้วตั้งคำถามถามนักเรียนเกี่ยวกับผลกระทบต่อนักเรียนสังคมไทย และสังคมโลกอย่างไร

ขั้นที่ 2 ระดมพลคนเศรษฐศาสตร์ นักเรียนระดมสมองเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 4-5 คน (ลดความสามารถ) โดยให้แต่ละกลุ่มให้อธิบายความหมาย ความสำคัญของวิชาเศรษฐศาสตร์กลุ่มละ 1 ความหมาย และความสำคัญโดยเขียนลงในกระดาษ แล้วให้สุ่มตัวแทนบอกความหมาย ความสำคัญของวิชาเศรษฐศาสตร์ และร่วมกันสรุปความหมายสำคัญของวิชาเศรษฐศาสตร์

ขั้นที่ 3 แสดงบทบาทสมมติในระบบเศรษฐกิจ ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มถ่ายทอดบทบาท โดยการแสดงบทบาทสมมติเพื่อนำไปประยุกต์ในชีวิตประจำวันของตนเองในหัวข้อ “การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง” ในฐานะนักเรียนเป็นผู้บริโภค ผู้ผลิต และรัฐบาล

ขั้นที่ 4 เศรษฐศาสตร์นักคิด นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันพิจารณาว่า แต่ละกลุ่มนำเสนอบทบาทสมมติในการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงในฐานะต่าง ๆ กัน จากนั้นนักเรียนช่วยกันสรุปความเป็นมาและความสำคัญของเศรษฐศาสตร์ เพื่อกำหนดกฎหรือทฤษฎี หลักการทางเศรษฐศาสตร์

ขั้นที่ 5 วัดผลคนเศรษฐศาสตร์ นักเรียนแต่ละคนทำแบบสอบถามเกี่ยวกับการตระหนักถึงความสำคัญของวิชาเศรษฐศาสตร์ แล้วนำคะแนนของสมาชิกแต่ละคนในกลุ่มมารวมกันเป็นคะแนนกลุ่ม

ขั้นที่ 6 นักเศรษฐศาสตร์ดีเด่น กลุ่มที่ได้คะแนนสูงสุดในการสอบครั้งนี้ จะได้รับรางวัล หรือการชมเชยติดประกาศ และให้จัดป้ายนิเทศแสดงผลงาน

วิภาพรรณ พินลา และวิภาดา พินลา (2561, น. 117-118) ได้เสนอกระบวนการสอนมโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์ในวิชาสังคมศึกษา ดังนี้

ขั้นที่ 1 การสร้างความตระหนัก (Raising awareness: R) เป็นขั้นตอนที่นักเรียนทบทวนความรู้เดิม จากการแสดงออกถึงความรู้ ความเข้าใจเดิมที่มีอยู่ในเรื่องที่กำลังจะเรียนรู้ โดยครูใช้วิธีการซักถามหรือการให้นักเรียนระดมความคิด เพื่อให้นักเรียนตระหนักว่าตนรู้อะไร ไม่รู้อะไร

ขั้นที่ 2 การสร้างเจตคติ (Creating attitudes: C) เป็นขั้นตอนที่นักเรียนปรับเปลี่ยนความคิด โดยการสร้างความกระจำ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันและกัน โดยการให้นักเรียนรู้จักสังเกตปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจต่าง ๆ เพื่อกำหนดปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ

ขั้นที่ 3 การสร้างความคิดรวบยอด (Building concepts: B) เป็นขั้นตอนที่นักเรียนสร้างความคิดใหม่ จากการอภิปรายร่วมกัน และสาธิตแสดงให้เห็นจนทำให้นักเรียนสามารถกำหนดความคิด จากการรวบรวมข้อมูล แหล่งเรียนรู้ เช่น ห้องสมุด หนังสือพิมพ์ ตำรา คอมพิวเตอร์ หรือการสัมภาษณ์บุคคล ฯลฯ

ขั้นที่ 4 การตัดสินและประเมินผล (Judging and Evaluation: J) เป็นขั้นตอนที่นักเรียนการประเมินความคิดใหม่ โดยการทดลอง หรือใช้กระบวนการคิดอย่างไตร่ตรองอย่างลึกซึ้ง และประเมินคุณค่า

ขั้นที่ 5 การสร้างความรู้ใหม่ (Creating new knowledge: C) เป็นขั้นตอนที่นักเรียนนำวิธีการแก้ปัญหาที่ถูกต้อง โดยการลงพื้นที่เชิงสำรวจในหมู่บ้าน หรือหน่วยงานองค์กร เพื่อฝึกฝนให้นักเรียนรู้จักการประเมินข้อมูล ตีความ วิเคราะห์ และสังเคราะห์ เพื่อนำมาสู่การตัดสินใจเลือกข้อมูลที่น่าเชื่อถือ

จากกระบวนการสอนมโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์ในวิชาสังคมศึกษา ซึ่งครูสังคมศึกษาสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในระดับประถมศึกษาได้ทั้งในและนอกห้องเรียน โดยสามารถสรุปขั้นตอนได้ดังนี้

ขั้นที่ 1 ทบทวนความรู้เศรษฐศาสตร์ (Review of economic knowledge) ครูสังคมศึกษาเตรียมความพร้อมให้กับนักเรียน โดยใช้การตั้งคำถาม แล้วให้นักเรียนทุกคนนำเสนอแนวคิดของตนเอง และบันทึกทุกแนวคิดที่มีผู้นำเสนอ

ขั้นที่ 2 แลกเปลี่ยนเศรษฐศาสตร์ (Exchange of economic knowledge) นักเรียนเล่าประสบการณ์โดยใช้รูปภาพ ข่าว บทความ นิตยสาร เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนวิเคราะห์และแสดงความคิดเห็น เพื่อแลกเปลี่ยนกัน โดยครูสังคมศึกษาทำหน้าที่เชื่อมโยงเนื้อหาเศรษฐศาสตร์ และการบริหารจัดการทรัพยากร

ขั้นที่ 3 สร้างองค์ความรู้เศรษฐศาสตร์ร่วมกัน (Create economic knowledge together) ครูสังคมศึกษากำหนดปัญหาให้แล้วนักเรียนทำงานร่วมกันทั้งกลุ่ม โดยนักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมมือกันศึกษา

ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์เบื้องต้น จากหนังสือเรียน หนังสือค้นคว้าเพิ่มเติม และแหล่งข้อมูลสารสนเทศทั้งในและนอกห้องเรียน จากหัวข้อที่ครูสังคมนาการศึกษากำหนดจนงานสำเร็จ

ขั้นที่ 4 นำเสนอความรู้เศรษฐศาสตร์ (Present economic knowledge) ครูสังคมนาการศึกษา กำหนดโจทย์ให้นักเรียน เรื่อง เศรษฐศาสตร์ และการบริหารจัดการทรัพยากร โดยนักเรียนและสมาชิกในกลุ่มได้ร่วมกันคิด และอภิปรายพร้อมกัน

ขั้นที่ 5 ลงมือปฏิบัติทางเศรษฐศาสตร์ (Economic action) นักเรียนร่วมกันคิดและสร้างผังมโนทัศน์ (Concept map) เพื่อนำมาเสนอหน้าชั้นเรียน และให้สมาชิกแต่ละคนสรุปแผนผังความคิดของตนเอง จากหัวข้อที่กำหนดให้ แล้วนำเสนอความคิดของตนเองต่อครูสังคมนาการศึกษา

ขั้นที่ 6 ประเมินผลทางเศรษฐศาสตร์ (Economic evaluation) ครูสังคมนาการศึกษา ประเมินผลการเรียนรู้จากการสรุปเนื้อหา การจัดบันทึกเนื้อหาการเรียนรู้ที่ได้เรียน และการตรวจสอบคะแนนการทำแบบฝึกทักษะ หรือแบบทดสอบ

กระบวนการสอนมโนทัศน์พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์กับการสอนสังคมนาการศึกษาในระดับประถมศึกษา ผ่านการสอนสาระการเรียนรู้วิชาเศรษฐศาสตร์ สามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนตามกระบวนการ 6 ขั้นตอนเป็นกิจกรรมได้ดังนี้

ขั้นที่ 1 ทบทวนความรู้เศรษฐศาสตร์ (Review of economic knowledge) ครูสังคมนาการศึกษา ให้ผู้เรียนทบทวนความรู้เดิม เรื่อง เศรษฐศาสตร์ในชีวิตประจำวันของนักเรียนจากการบันทึกทุกแนวคิดที่มีผู้นำเสนอลงในสมุดของตนเอง โดยซักถามนักเรียนให้ช่วยกันตอบคำถามประเด็นต่อไปนี้

- 1.1 ทำไมเราจึงต้องเรียนวิชาเศรษฐศาสตร์
- 1.2 เศรษฐศาสตร์เป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร
- 1.3 เศรษฐศาสตร์มีความสำคัญกับมนุษย์อย่างไร

ขั้นที่ 2 แลกเปลี่ยนเศรษฐศาสตร์ (Exchange of economic knowledge) ครูสังคมนาการศึกษา กระตุ้นให้นักเรียนตระหนักถึงความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐศาสตร์ในชีวิตประจำวัน

2.1 นักเรียนดูภาพบุคคล ทั้งผู้หญิง และผู้ชาย แล้วสังเกตฝึกคิดดังนี้ ในส่วนของร่างกายมนุษย์ ต้องซื้อสิ่งของเครื่องใช้อะไรมาใช้ในชีวิตประจำวัน จากนั้นนักเรียนเล่าประสบการณ์การซื้อสินค้าที่มีความจำเป็นในชีวิตประจำวันของนักเรียนว่ามีอะไรบ้าง เพราะเหตุใดจึงเลือกซื้อสินค้านั้น

2.2 ครูเพิ่มเติมความรู้ เช่น ในร่างกายของมนุษย์ต้องมีสิ่งของเครื่องใช้ที่เราเรียกว่า สินค้ามาใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ร่างกายต้องมีเสื้อผ้า เสื้อผ้าต้องสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับช่างตัดผ้า หรือศิระเรา ต้องมียาสระผม มีช่างตัดผม ที่สัมพันธ์กัน รวมทั้งสิ่งอื่น ๆ อีกมากมาย สิ่งของทั้งหลายที่เรานำมาใช้ เกิดจากการแปรรูปจากทรัพยากร ที่นำมาผลิตเป็นสินค้าหรือใช้บริการที่มีอยู่อย่างจำกัด และมีสิ่งที่คุณเรานำมาบริโภค นั้นต้องซื้อขายแลกเปลี่ยน บางอย่างอาจไม่ต้องซื้อ ซึ่งมีอยู่จำนวนมาก เช่น อากาศ น้ำในลำคลอง และมีสิ่งอื่นอีกหรือไม่ ให้นักเรียนช่วยกันตอบ สิ่งเหล่านั้น คือทรัพยากรในทางเศรษฐศาสตร์

2.3 นักเรียนวิเคราะห์และแสดงความคิดเห็น เพื่อแลกเปลี่ยนกันเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มก็ได้ตามความเหมาะสมของลักษณะบริบทของห้องเรียน

ขั้นที่ 3 สร้างองค์ความรู้เศรษฐศาสตร์ร่วมกัน (Create economic knowledge together) ครูสังคมนาการศึกษา กำหนดปัญหาให้แล้วนักเรียนทำงานร่วมกันทั้งกลุ่ม โดยนักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมมือกันศึกษาจากหนังสือเรียน หนังสือค้นคว้าเพิ่มเติม และแหล่งข้อมูลสารสนเทศทั้งในและนอกห้องเรียน

3.1 ครูสังคมนาเสนอขั้นตอนการใช้ผังกราฟิก รูปแบบ WEB หรือผังแมงมุม (A Spider Map) เพื่อประยุกต์ใช้ตามความเหมาะสมกับสาระสำคัญและจุดประสงค์การเรียนรู้ตามมาตรฐานตัวชี้วัด

3.2 นักเรียนรายบุคคลทำความเข้าใจเนื้อหา โดยให้นักเรียนศึกษาใบความรู้ที่แจกให้ ประกอบด้วย เรื่อง ความหมายและความสำคัญของเศรษฐศาสตร์ ทรัพยากรในทางเศรษฐศาสตร์ ความสำคัญของวิชาเศรษฐศาสตร์ และเรื่องขอบข่ายของวิชาเศรษฐศาสตร์ และผู้เรียนสามารถศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม จากหนังสือ เอกสารและแหล่งข้อมูลสารสนเทศทั้งในและนอกห้องเรียนที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม

ขั้นที่ 4 นำเสนอความรู้เศรษฐศาสตร์ (Present economic knowledge) ครูสังคมนา กำหนดโจทย์ให้ผู้เรียน เรื่อง เศรษฐศาสตร์ และการบริหารจัดการทรัพยากร โดยนักเรียนและสมาชิกในกลุ่มได้ร่วมกันคิด และอภิปรายพร้อมกัน

4.1 ครูสังคมนา กำหนดโจทย์ให้นักเรียนอภิปรายร่วมกันว่า หากนักเรียนเป็นเจ้าของธุรกิจเกี่ยวกับโทรศัพท์มือถือ นักเรียนสามารถวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์ตัวอย่างในประเด็นโดยใช้ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ (ผลิตอะไร ผลิตอย่างไร ผลิตเพื่อใคร) อะไรบ้าง และนักเรียนมีกลยุทธ์ในการพัฒนาและขายผลิตภัณฑ์ตัวอย่างนั้นอย่างไร อีกทั้งการออกแบบผลิตภัณฑ์โดยใช้แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ พร้อมยกตัวอย่างประกอบชัดเจน

ขั้นที่ 5 ลงมือปฏิบัติทางเศรษฐศาสตร์ (Economic action) นักเรียนร่วมกันคิดและสร้างผังมโนทัศน์ (Concept map) เพื่อนำมาเสนอหน้าชั้นเรียน

5.1 ครูสังคมนาเสนอขั้นตอนการใช้ผังกราฟิกประกอบการนำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ ตลอดจนแสดงขั้นตอนการสร้างผังมโนทัศน์ (Concept map) ที่เหมาะสมกับสาระที่เรียน และจุดประสงค์การเรียนรู้ตามมาตรฐานตัวชี้วัด เพื่อนำมาเสนอหน้าชั้นเรียน

5.2 สมาชิกแต่ละคนสรุปแผนผังความคิดของตนเอง จากหัวข้อที่กำหนดให้ แล้วนำเสนอความคิดของตนเองต่อครูสังคมนาหน้าชั้นเรียน

ขั้นที่ 6 ประเมินผลทางเศรษฐศาสตร์ (Economic evaluation) ครูสังคมนา ประเมินผลการเรียนรู้จากการสรุปเนื้อหา การจดบันทึกเนื้อหาการเรียนรู้ที่ได้เรียน และการตรวจสอบคะแนนการทำแบบฝึกทักษะ หรือแบบทดสอบ

6.1 ครูสังคมนาให้ผู้เรียนจัดนิทรรศการบริเวณห้องเรียน มีครู เพื่อนนักเรียนประเมินผลงานจากการสร้างผังมโนทัศน์ (Concept map) ทางเศรษฐศาสตร์ จากนั้นนักเรียนแต่ละกลุ่มรวมผลประเมินผลงาน แล้วนำคะแนนส่งครู แล้วให้ครูตรวจสอบคะแนนและประกาศผลคะแนนกลุ่มที่ได้คะแนนชนะเลิศ รองชนะเลิศ ตลอดจนมอบรางวัลชมเชยนักเรียนที่ร่วมกิจกรรมพร้อมเก็บคะแนนระหว่างเรียน จากการทำแบบทดสอบ

จากกระบวนการสอนมโนทัศน์พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์กับการสอนสังคมนาในระดับประถมศึกษา ผ่านการสอนสาระการเรียนรู้วิชาเศรษฐศาสตร์ สามารถนำมาประยุกต์ใช้โดยใช้สถานการณ์จำลองสรุปได้ดังนี้

1. **สถานการณ์เงิน 1,000 บาท** กำหนดให้นักเรียนมีเงิน 1,000 บาทและเป็นบุคคลในอาชีพกำลังว่างงาน นักเรียนต้องการวางแผนการออมและการใช้จ่าย เพื่อบริหารจัดการเงินใน 1 เดือนให้ได้ นักเรียนมีวิธีการอย่างไรบ้างอธิบายพร้อมยกตัวอย่างประกอบ

2. **สถานการณ์กลยุทธ์การเลือกซื้อรถมือสองให้ได้คุณภาพดี** กำหนดให้นักเรียนมีอาชีพพ่อค้าแม่ค้าหาบเร่แผงลอย มีรายได้ 5,000 บาท ต่อเดือน แต่จำเป็นต้องซื้อรถจักรยานยนต์มือสอง เพื่อใช้ในการประกอบอาชีพ นักเรียนจะมีวิธีเลือกซื้อรถมือสองให้ได้คุณภาพดีต้องมีวิธีการทำอย่างไร

3. สถานการณ์กลยุทธ์การกำหนดราคาสินค้าแข่งกับคู่แข่ง กำหนดให้นักเรียนมีอาชีพเป็นเจ้าของธุรกิจประเภทเครื่องสำอาง นักเรียนจะมีวิธีการสร้างกลยุทธ์การกำหนดราคาสินค้าแข่งกับคู่แข่งอย่างไรบ้าง เพื่อให้ลูกค้าสนใจซื้อสินค้าของนักเรียน

4. สถานการณ์การเจรจาขอขึ้นค่าแรงกับนายจ้าง กำหนดให้นักเรียนเป็นบุคคลวัยทำงานที่มีอาชีพเป็นกรรมกรลูกจ้างในโรงสีข้าว ที่มีรายได้ไม่แน่นอน ตลอดจนมีปัญหาภาระที่ต้องดูแลครอบครัวอยู่ข้างหลังมาก นักเรียนมีความจำเป็นต้องเจรจาขอขึ้นค่าแรงกับนายจ้าง เพื่อบริหารจัดการเงินในแต่ละสถานการณ์ที่ต้องเผชิญ นักเรียนจะมีวิธีการนำเงินดังกล่าวมาใช้ในการวางแผนการลงทุนระยะยาวอย่างไร

5. สถานการณ์ถูกถือตราสี่รางวัลที่ 1 กำหนดให้นักเรียนเป็นผู้ถูกล็อตตราสี่รางวัลที่ 1 เป็นจำนวนเงิน 12 ล้าน นักเรียนจะมีวิธีการวางแผนใช้จ่ายเงินอย่างไร และจงเสนอแนวทางในการอยู่อย่างพอเพียงในการดำเนินชีวิตทุกระดับ เพื่อพัฒนาตนเอง สังคม และชุมชนทำได้อย่างไร พร้อมยกตัวอย่างประกอบ

6. สถานการณ์โควิด-19 กำหนดให้นักเรียน ผู้เกี่ยวข้อง หรือจากข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ เป็นหนึ่งในผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โควิด 19 นักเรียนจะมีวิธีการวางแผนการจัดการชีวิตในด้านต่าง ๆ อย่งไรในช่วงสถานการณ์ดังกล่าว พร้อมเสนอแนวทางในการอยู่อย่างพอเพียงในการดำเนินชีวิตทุกระดับ

7. สถานการณ์เจ้าของบริษัท กำหนดให้นักเรียนเป็นเจ้าของบริษัทผลิตโทรทัศน์ที่ใหญ่ที่สุดในประเทศ แต่ด้วยเกิดสถานการณ์น้ำท่วมใหญ่ จึงทำให้บริษัทต้องใช้ระยะเวลาในการฟื้นตัวหลายปี จากสถานการณ์ดังกล่าว นักเรียนจะมีวิธีการปรับการตลาดอย่างไร เพื่อให้ธุรกิจดำเนินต่อไปได้ เช่น การตั้งราคาผลิตภัณฑ์ การวางแผนงบประมาณทางการตลาด การตอบสนองต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการโฆษณาและการส่งเสริมการขาย จำนวนพนักงาน การวางแผนงบประมาณการวิจัยและพัฒนา นโยบายและงบประมาณด้านการส่งออก ตลอดจนการจัดหาข้อมูลวิจัยทางการตลาด เป็นต้น

8. สถานการณ์เลขการเงินของบริษัท กำหนดให้นักเรียนเป็นเลขการเงินของบริษัทผลิตรองเท้า แต่ด้วยสถานะเศรษฐกิจตกต่ำจึงทำให้บริษัทขาดทุนเป็นหลายสิบล้าน นักเรียนจะมีวิธีการวางแผนงบประมาณสำหรับโครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ประกอบด้วย การฝึกอบรมและการพัฒนา การแบ่งปันผลกำไร และสวัสดิการอย่างไรแก่พนักงานและลูกจ้าง เพื่อให้บริษัทคงอยู่และสามารถดำเนินกิจการต่อไปได้อย่างราบรื่นและมั่นคงต่อไป

9. สถานการณ์ค่าเงินบาทแข็งค่า กำหนดให้นักเรียนเป็นลูกจ้างของโรงงานผลิตน้ำแข็ง แต่ด้วยเกิดสถานการณ์โควิด-19 ระบาดอย่างหนัก ส่งผลให้ประเทศชาติกำลังประสบปัญหาเงินบาทแข็งค่า ทำให้โรงงานหลายแห่งต้องปิดกิจการลง ครอบครัวของนักเรียนจะได้รับผลกระทบนี้หรือไม่ จงวิเคราะห์กรณีดังกล่าวที่เกิดขึ้นเกี่ยวข้องกับเศรษฐศาสตร์หรือไม่

10. สถานการณ์กฎของอุปทาน หากผู้ขายสินค้าประสงค์ที่จะขายสินค้าและบริการชนิดใด ชนิดหนึ่ง เพราะราคาสินค้าหรือบริการดังกล่าวเพิ่มสูงขึ้น และลูกค้าได้ทำการสั่งซื้อสินค้าแล้ว แต่ปรากฏว่าสินค้าและบริการดังกล่าวไม่มีเหลืออยู่ในสต็อกเลยในขณะนั้น สินค้าลือตต่อไปจะส่งมาให้ภายใน 2 อาทิตย์ข้างหน้า ประเด็นคำถามคือให้นักเรียนวิเคราะห์ว่า หากผู้ขายมีความต้องการที่จะขายสินค้าหรือบริการชนิดนั้นเป็นอย่างมาก เพราะราคาสินค้านั้นสูงขึ้นจนได้กำไรงาม แต่ปรากฏว่าในขณะเวลาดังกล่าวผู้ขายไม่มีสินค้าและบริการอยู่ในสต็อกเพียงพอตามใบสั่งซื้อสินค้า จะนับความต้องการของผู้ขายรายนี้เป็นอุปทานหรือไม่

จากสถานการณ์จำลองบนทัศนพื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์กับการสอนสังคมศึกษาในระดับประถมศึกษา สรุปลงได้ว่า ครูสังคมศึกษาสามารถนำมาประยุกต์ให้เข้ากับเนื้อหาสาระในชีวิตประจำวันของนักเรียนให้สอดคล้องกับรายวิชาที่เชื่อมโยงกับระดับประถมศึกษา เพื่อให้นักเรียนเกิดความรู้พื้นฐานทางเศรษฐกิจ

ได้ข้อคิดเกี่ยวกับรายรับรายจ่ายของครอบครัว เข้าใจถึงการเป็นผู้ผลิต ผู้บริโภค รู้จักการออมขั้นต้นและวิธีการเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ

บทสรุป

จากกระบวนการสอนมนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์ในวิชาสังคมศึกษา สรุปได้ว่า ครูสังคมศึกษาสามารถปลูกฝังให้นักเรียนรู้จักใช้ชีวิตที่พอเพียง โดยการเห็นคุณค่าของทรัพยากรต่าง ๆ รอบตัว ตลอดจนฝึกการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นอย่างเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ และแบ่งปัน จากการที่ครูสังคมศึกษามีการเตรียมการสอนทั้งเนื้อหาและวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งในและนอกห้องเรียน ให้นักเรียนได้ฝึกกระบวนการคิด การแก้ปัญหา และการค้นพบความรู้ อีกทั้งมีการเชื่อมโยงประสบการณ์กับชีวิตจริงของนักเรียนได้ ซึ่งประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 ทบทวนความรู้เศรษฐศาสตร์ ขั้นที่ 2 แลกเปลี่ยนเศรษฐศาสตร์ ขั้นที่ 3 สร้างองค์ความรู้เศรษฐศาสตร์ร่วมกัน ขั้นที่ 4 นำเสนอความรู้เศรษฐศาสตร์ ขั้นที่ 5 ลงมือปฏิบัติทางเศรษฐศาสตร์ และขั้นที่ 6 ประเมินผลทางเศรษฐศาสตร์ อันจะส่งผลต่อการบริหารจัดการทรัพยากรตามเป้าหมายที่กำหนดอย่างมีประสิทธิภาพ

บรรณานุกรม

- กวี วรกวิน และบุษบา คุณาศิรินทร์. (2550). *เศรษฐศาสตร์ ม.1*. กรุงเทพฯ: พัฒนาคุณภาพวิชาการ.
- เชษฐภุมิ วรรณไพศาล. (2559). *หลักเศรษฐศาสตร์สำหรับครูมัธยมศึกษา*. เชียงใหม่: โซตนาพรีนซ์.
- ภณิดา มาประเสริฐ และคณะ. (2554). *ประมวลสาระชุดวิชาการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สังคมศึกษา หน่วยที่ 6-11*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา (พานิช). (2555). *ครูสังคมศึกษากับการพัฒนาทักษะแก่นักเรียน*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิภาดา พินลา. (2560). แนวทางการจัดการเรียนรู้ของครูสังคมศึกษาในการพัฒนามโนคติพื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์สำหรับนักเรียน. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ*. 17(1), 16-24.
- วิภาพรรณ พินลา และวิภาดา พินลา. (2561). *การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิริวรรณ ศรีพหล. (2552). *การจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม*. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- Alberta Learning. (2004). *Focus on inquiry : a teacher's guide to implementing inquiry based learning*. Edmonton: Alberta Learning and Teaching Resources Branch.